

<https://doi.org/10.36719/2706-6185/41/98-102>

**Günəl Mustafayeva**

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Ədliyyə Akademiyası  
mustafayevagunel90@gmail.com

## **Avropa İttifaqı hüququnda ümumi prinsiplərin rolu və əhəmiyyəti**

### **Xülasə**

"Avropa İttifaqı hüququnda ümumi prinsiplərin rolu və əhəmiyyəti" məqaləsində Avropa İttifaqının hüquqi sistemindəki bu prinsiplərin tək cəhət hüququn normativ strukturu olmadığını, eyni zamanda cəmiyyətin ehtiyaclarına cavab verən bir mexanizm olduğu göstərilir. Hüquqi iyerarxiyada mühüm mövqeyə malik olan ümumi prinsiplər, hüququn daha çevik, adaptiv və dəyər mərkəzli bir sistem kimi inkişaf etməsini təmin edir. Beləliklə, ümumi prinsiplər yalnız Aİ hüququnun deyil, həm də qlobal hüquq anlayışının inkişafına töhfə verir. Gələcəkdə də bu prinsiplərin həm hüquqi sistemin təməlini qorumaqda, həm də yeni çağırışlara uyğunlaşmada mühüm rol oynayacağı şübhəsizdir. Bu səbəbdən, ümumi prinsiplər Aİ hüququnun həm nəzəri əsaslarını, həm də praktiki tətbiqini möhkəmləndirən bir sütun olaraq qalır.

**Açar sözlər:** ümumi prinsiplər, fundamental hüquqlar, Aİ institutları, Üzv Dövlətlər, Avropa İttifaqı

**Günəl Mustafayeva**

The Academy of Justice of the Ministry of Justice of the Republic of Azerbaijan  
mustafayevagunel90@gmail.com

## **The Role and Significance of General Principles in European Union Law**

### **Abstract**

In the article "The Role and Significance of General Principles in European Union Law" it is demonstrated that these principles in the EU legal system not only represent a normative structure but also serve as a mechanism that responds to societal needs. General principles, which hold a significant position in the legal hierarchy, ensure the development of law as a more flexible, adaptive, and value-driven system. Thus, these principles contribute not only to EU law but also to the evolution of global legal concepts. It is certain that, in the future, these principles will continue to play a crucial role in preserving the foundations of the legal system and adapting to new challenges. For this reason, general principles remain a cornerstone that strengthens both the theoretical foundations and practical applications of EU law.

**Keywords:** general principles, fundamental rights, EU institutions, Member States, European Union

### **Giriş**

Avropa İttifaqı hüququnda ümumi prinsiplər xüsusi əhəmiyyətə malikdir və hüquqi sistemin dayanıqlılığını təmin edən əsas sütunlar kimi çıxış edir. Onlar həm nəzəri, həm də praktiki aspektlərdə geniş tətbiq sahəsinə malikdir və müxtəlif hüquqi boşluqları doldurmaqla hüququn davamlılığını təmin edirlər. Bu prinsiplər, normalar daxilində birbaşa olaraq görünməz olsa da, hüquqi strukturun müxtəlif elementlərini birləşdirən güclü bir əlaqə rolunu oynayır. Onların əsas funksiyası hüququn müasir dövrün dəyişən tələblərinə uyğunlaşmasını təmin etməkdir.

Ümumi prinsiplər, qanunların kifayət etmədiyi hallarda, hüququn daha çevik və ədalətli şəkildə tətbiqinə imkan verir. Bu, xüsusilə hüquqi mətnlərin şərhində və hüquqi boşluqların aradan qaldırılmasında mühüm rol oynayır.

Avropa İttifaqının hüquqi çərçivəsində ümumi prinsiplər yalnız texniki məsələlərlə məhdudlaşmır; onlar həm də etik və sosial dəyərləri əks etdirir. Hüquq sisteminin dərin təməllərinə

söykənərək, bu prinsiplər qanunların daha humanist və cəmiyyətin dəyərlərinə uyğun şəkildə tətbiqinə imkan yaradır. Fundamental hüquqların qorunması və insan ləyaqətinin təmin edilməsi kimi məqsədlər bu prinsiplərin əsas məqsədlərindəndir. Üzv dövlətlərin milli hüquq sistemlərinin Aİ hüququ ilə uzlaşdırılması prosesində də ümumi prinsiplərin əhəmiyyəti nəzərə çarpır.

### **Tədqiqat**

Avropa İttifaqı hüququnun ümumi prinsipləri güclü normalar olaraq, əsas Aİ hüquqları arasında öz yerini tutur. Bu prinsiplər Aİ hüququnun konstitusionallaşmasında mühüm rol oynayır (General principles in the EU legal order: past, present and future directions, 2022). Aİ hüququnda da ümumi prinsiplər hüquqi sistemin müxtəlif elementlərini birləşdirir, qanunvericilikdəki boşluqları doldurur və hüquqi nizamın bütövlüyünü təmin edirlər. Bu prinsiplərin əsas xüsusiyyəti onların dəyişkən və elastik olmalarıdır. Yəni hüquq sisteminin qarşılaşdığı yeni situasiyalara uyğunlaşa bilən prinsiplərdir. Məsələn, hər hansı qanun müəyyən vəziyyəti həll etməkdə yetərsiz olduqda, ümumi prinsiplər bu qanunun tətbiqinə daha geniş mənada yanaşmağa imkan verir və hətta bəzi hallarda mövcud qaydaların yenidən şərh olunmasına şərait yaradır. Beləliklə, hüquq sistemi zaman keçdikcə dəyişən reallıqlara uyğunlaşır və yenilənir. Müvafiq Aİ qanununun olmadığı və ya müvafiq qaydaların sadəcə cavab vermədiyi hallarda, ümumi prinsiplər Aİ qanunundakı boşluğu Aİ qanunlarının ümumi məcmusu və ümumi prinsiplərlə uyğun bir şəkildə doldurmaq üçün istifadə edilə bilər (Opinion of Advocate General Kokott, 2010).

Ümumi prinsiplər yalnız texniki bir funksiyanı yerinə yetirmir, eyni zamanda Aİ hüququnun dəyərləri ilə də bağlıdır. Məsələn, qanunvericiliyin əxlaqi və ictimai qaydaları əks etdirməsi hər zaman mümkün olmur. Lakin ümumi prinsiplər bu boşluğu dolduraraq əxlaqi dəyərləri və sosial inancları hüquqi məzmunu daxil edir. Bu, Aİ hüququna bir mənəvi əsas verir, çünki o, sadəcə qanunlardan ibarət deyil, həm də cəmiyyətin etik dəyərlərini əks etdirir. Birləşmiş Avropanın qurulması üzv dövlətlərin də tələb etdiyi və tətbiqi Aİ-nin icraedici orqanlarına həvalə edilən fundamental prinsiplərə əsaslanır ("L'ABC du droit de l'Union européenne", 2010).

Əlbəttə ki, çoxsaylı ümumi prinsiplər mövcud olduğundan və hər biri müxtəlif funksiyalar yerinə yetirdiyindən, onların hamısına burada geniş şəkildə toxunmaq mümkün deyil. Amma ümumi şəkildə qeyd etmək lazımdır ki, bütün prinsiplər fundamental hüquqların qorunmasına xidmət edir. Bu, özü əslində Aİ hüququnda mühüm prinsip olmaqla yanaşı, qanunun tətbiqində hüquqların müdafiəsini təmin edir.

Aİ hüququndakı bir çox ümumi prinsiplər yazılı deyil və zamanla məhkəmə qərarları vasitəsilə inkişaf etmişdir. Bu prinsiplər əvvəlcə məhkəmələr tərəfindən formalaşdırılıb, lakin zaman keçdikcə bir çoxu rəsmi hüquqi mətnlərə, o cümlədən Müqavilələrə daxil edilmişdir. Məsələn, Aİ-nin institusional strukturuna aid bəzi prinsiplər Avropa İttifaqının Təsis Müqaviləsində (TEU) açıq şəkildə qeyd olunur. Bunlara "səmimi əməkdaşlıq" prinsipi daxildir ki, bu da Aİ institutlarının və Üzv Dövlətlərin qarşılıqlı yaxşı niyyətlə işləməsini tələb edir; "səlahiyyətlərin ötürülməsi" prinsipi, bu da Üzv Dövlətlər tərəfindən Aİ-yə verilən səlahiyyətlər çərçivəsində hərəkət etməyi təmin edir; "Üzv Dövlətlərin bərabərliyi" prinsipi, bütün üzv dövlətlərin Aİ-nin qərar qəbul etmə proseslərində bərabər şəkildə iştirakını təmin edir; "milli konstitusiyaya kimliyinə hörmət" prinsipi isə hər bir üzv dövlətin konstitusiyaya strukturunun əhəmiyyətini qəbul edir. Bundan əlavə, "subsidiarlıq" və "mütənəsiblik" kimi prinsiplər də Aİ-nin fəaliyyət sahəsini və hədlərini müəyyən edir.

1992-ci il Maastrixt Müqaviləsi ilə təqdim edilən TEU-nun 6-cı maddəsi isə fundamental hüquqlarla bağlı ümumi prinsiplərə aid əsas müddəə olaraq çıxış edir. Bu maddə, Aİ-nin fundamental hüquqların qorunmasına sadıqlığını təsdiq edir və onların İttifaq daxilində hüquqi çərçivəsini müəyyən edir. Bu, Aİ hüququnda mühüm bir dəyişiklik oldu və bu prinsiplərə hüquqi sistemin formalaşmasında daha açıq və mühüm rol verdi. Maastrixt Müqaviləsi həmçinin əhəmiyyətli dərəcədə əhəmiyyətli dəyişikliklər etdi. O, subsidiarlıq prinsipini təsis etdi. EC-nin çox "federal" olmasına dair narahatlıqları azaltmaq üçün təqdim olundu, fəaliyyətin ən yaxşı şəkildə İcma səviyyəsində və milli səviyyədə həyata keçirildiyi sahələri ayırd etdi (EU Law: Text, Cases, and Materials).

Ümumiyyətlə, bir çox ümumi prinsiplər müqavilələrdə təsbit olunmasına baxmayaraq, onlar məhkəmə təfsirləri vasitəsilə inkişaf etməyə davam edir, hüquqda olan boşluqları doldurur və açıq

şəkildə qeyd olunmayan sahələrdə yol göstərir. Bu prinsiplər hüquqi nizamın bütövlüyünü və Aİ-nin dəyərləri ilə uyğunluğunu təmin edir, yeni çağırışlara və ortaya çıxan hüquqi ehtiyaclarla cavab verir.

Aİ hüququnda bəzi müddəalar, məsələn, Avropa İttifaqının Fəaliyyəti Haqqında Müqavilənin (TFEU) 18, 45 və 157-ci maddələri, diskriminasiyanın qarşısını almağa dair əsas prinsipləri təsbit edir. Bu maddələr Aİ daxilində diskriminasiya əleyhinə tədbirləri gücləndirir və üzv dövlətlər arasında bərabərliyi təmin edir.

Avropa İttifaqı hüququnun əsasını təşkil edən və onun tətbiqində mühüm rol oynayan ən xarakterik prinsiplərdən biri “birbaşa təsir” (direct effect) prinsipidir. Bu prinsip, Avropa İttifaqı Ədalət Məhkəməsinin (Court of Justice of the European Union, CJEU) presedent hüququ vasitəsilə inkişaf etdirilmişdir və fərdlərə Aİ hüquq normalarını milli məhkəmələrdə birbaşa tətbiq etmə imkanı yaradır. Birbaşa təsir prinsipi, əsasən, müqavilələrin özündə birbaşa göstərilməsə də, CJEU-nun işində müəyyən edilmişdir. Həmin qərara əsasən, Aİ hüquq normaları, əgər onlar aydın, dəqiq və şərtsizdirsə, fərdlər tərəfindən birbaşa müdafiə oluna bilər. Avropa Ədalət Məhkəməsi (AƏM) Avropa Birliyinin hüquq sisteminin inkişafına yazılmamış ümumi hüquq prinsiplərini işləyib hazırlamaqla mühüm təsir göstərmişdir (The General Principles of EU Law, 2023).

“Üstünlük prinsipi” (supremacy of EU law) isə milli hüquqla Aİ hüququ arasında ziddiyyət yarandığı hallarda tətbiq edilir və milli qanunvericilik aktlarının Aİ hüququ qarşısında üstünlük təşkil etməsini istisna edir. Bu prinsip, CJEU-nun qərarına əsasən, üzv dövlətlərin milli məhkəmələri Aİ hüququnun prioritet tətbiqini təmin etməli və milli hüquq aktlarının uyğunsuzluğunu aradan qaldırmalıdır.

“Səmərəlilik prinsipi” (principle of effectiveness) isə Aİ hüquq normalarının tam və effektiv şəkildə həyata keçirilməsini tələb edir. Bu prinsip, xüsusilə üzv dövlətlərə öz daxili hüquq sistemlərində Aİ qanunvericiliyinin təsirini zəiflədən və ya hüquqların icrasını qeyri-mümkün edən hər hansı maneələrin aradan qaldırılması öhdəliyini yükləyir. Bu prinsip, bir sıra məhkəmə presedentlərində izah olunmuşdur.

Avropa İttifaqı hüququnda ümumi prinsiplər xüsusi əhəmiyyətə malikdir və onların hüquqi iyerarxiyadakı mövqeyi həm nəzəriyyədə, həm də praktiki tətbiqdə müzakirə mövzusu olmuşdur. Bu prinsiplər, əsasən, Avropa İttifaqı Ədalət Məhkəməsinin presedent hüququ vasitəsilə formalaşdırılmışdır və üzv dövlətlərin konstitusiyaya əməlləri ilə beynəlxalq hüququn ümumi prinsiplərindən qaynaqlanır. Bu prinsiplər müəyyən bir hərəkətin qanuniliyini müzakirə etmək üçün istifadə oluna bilən arqumentlərin sayını artırır (Principles of European Constitutional Law, 2006).

Ümumi prinsiplər iki əsas kateqoriyaya bölünür: kodlaşdırılmış və kodlaşdırılmamış prinsiplər. Müqavilələrdə kodlaşdırılmış prinsiplər birinci dərəcəli hüququn bir hissəsi kimi qəbul edilir və Müqavilələrin digər müddəaları ilə eyni hüquqi gücə malikdir. Kodlaşdırılmamış prinsiplər isə hüquqi iyerarxiyada özünəməxsus mövqeyə malikdir. Onlar birinci dərəcəli hüquqdan sonra, lakin ikinci dərəcəli qanunvericilikdən və Aİ-nin imzaladığı beynəlxalq müqavilələrdən üstün hesab olunur.

Bu yüksək status bəzi hallarda ümumi prinsiplərin hətta Müqavilələrin müəyyən müddəalarından üstün ola biləcəyi ehtimalını gündəmə gətirir. Məsələn, əsas insan hüquqlarına aid prinsiplər bəzən Müqavilələrin şərhində prioritet təşkil edə bilər. Bu, ümumi prinsiplərin hüquqi sistemdə əhəmiyyətini vurğulamaqla yanaşı, üzv dövlətlərin Müqavilələrin “ustaları” olaraq mövqeyini də sual altına qoyur. Bununla belə, ənənəvi hüquqi baxış bu prinsiplərin Müqavilələrdən üstün ola bilməyəcəyini müdafiə edir. Son dövr məhkəmə təcrübələri, ümumi prinsiplərin bəzən üstünlük statusu qazanmasının mümkünlüyünə işarə etmişdir. Bu yanaşma, Aİ hüququnun effektiv şəkildə tətbiqini təmin etməklə yanaşı, hüquqi iyerarxiyada bəzi incə, lakin əhəmiyyətli dəyişikliklərin baş verdiyini göstərir. Beləliklə, ümumi prinsiplər Aİ hüququnun təkə nəzəri bazasını deyil, həm də praktiki tətbiqini təmin edən təməl sütunlarından biri kimi qalmaqdadır.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu prinsiplər Aİ hüquq sisteminin təməl sütunlarını təşkil edir və Aİ hüququnun effektivliyi, tətbiqi və hüquqi üstünlüyü üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Müqavilələrdə açıq şəkildə təsbit olunmayan bu prinsiplər CJEU-nun presedent hüququ vasitəsilə inkişaf etdirilmiş və Aİ hüququnun təcrübə və nəzəriyyəsinə fundamental rol oynamışdır.

Aİ hüququnda ümumi prinsiplərin çox olmasının və onların əhəmiyyətli rol oynamasının əsas səbəblərindən biri elə Müqavilələrin strukturu ilə bağlıdır. Müqavilələr çox vaxt məhdud və çevik bir çərçivə təqdim edir, və əsasən iqtisadi integrasiyaya fokuslanır; fundamental hüquqlar kimi daha dəqiq hüquqi sahələrə isə az diqqət yetirilir. Bu məhdud çərçivə Avropa İttifaqı Ədalət Məhkəməsinə (CJEU) Müqavilələri şərh edərək hüquqi boşluqları doldurmağa və zəruri hallarda vacib müdafiəni təmin etməyə imkan yaradır. Aİ hüquq sisteminin əsas hüquqları qoruduğuna dair prinsipial qərar qəbul edildikdən sonra, Avropa Ədalət Məhkəməsi (AƏM) bu qorumanı daha da inkişaf etdirə və möhkəmləndirə bildi (General Principles of EU Law, 2017, p. 220).

Avropa İttifaqı hüququnun əsas elementlərindən biri olan ümumi prinsiplər, Aİ hüquq sisteminə çoxfunksiyalı bir alət kimi çıxış edir və hüquqi normativlərin tətbiqi, şərh və integrasiyası sahəsində mühüm rol oynayır. Ümumi prinsiplər Aİ hüququnun təkcə nəzəri bazasını deyil, həm də praktiki tətbiqini təmin edərək hüquqi sistemin bütövlüyünü qorumağa xidmət edir və Aİ-ni “sui generis” edir, yəni onu digər hər hansı transmilli hüquq sistemindən fərqli və unikal edir (General Principles of EU Law and the EU Digital Order, 2020, p. 134). Bu prinsiplərin rolu ən azı dörd əsas funksiyada özünü göstərir:

### **1. Şərh yardımı funksiyası**

Ümumi prinsiplər Aİ hüququnun şərh edilməsində əsas vəzifələrdən birini yerinə yetirir. Bu prinsiplər, xüsusilə Müqavilələrdə (Treaties) və ikinci dərəcəli qanunvericilikdə (secondary legislation) mövcud olan hüquqi mətnlərin qeyri-müəyyənliklərini aradan qaldırmağa xidmət edir. Onlar Aİ hüququnun daha geniş dəyərləri və məqsədləri ilə uyğunluğunu təmin edir. Məsələn, mütənəsiblik prinsipi qanunvericiliyin və icra tədbirlərinin məqsədlərinə uyğunluğunu təmin etmək üçün istifadə olunur, belə ki, tətbiq edilən tədbirlər zəruri hədləri aşmamalıdır.

### **2. Qanuniliyin nəzərdən keçirilməsi funksiyası**

Ümumi prinsiplər Aİ hüquqi sistemində yüksək iyerarxik mövqeyə malikdir və bu, onların ikinci dərəcəli qanunvericilik aktlarının və Aİ-nin imzaladığı beynəlxalq müqavilələrin qanuniliyinin yoxlanılmasında tətbiqinə imkan verir. CJEU tərəfindən irəli sürülən presedentlərə əsasən, Aİ institutları tərəfindən qəbul edilən qanunvericilik aktları ümumi prinsiplərə uyğun olmalıdır. Əks halda, bu aktların ləğvi üçün hüquqi əsas yaranır. Məsələn, human dignity (insan ləyaqəti) və equality before the law (qanun qarşısında bərabərlik) kimi prinsiplər qanunvericilik və icra tədbirlərinin uyğunluğunun yoxlanılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

### **3. Müstəqil məsuliyyət əsası**

Ümumi prinsiplər üzv dövlətlərin və Aİ institutlarının hüquqi məsuliyyətinin müstəqil əsasını təşkil edə bilər. Bu, xüsusilə üzv dövlətlərin Aİ hüququnu pozduğu və ya düzgün tətbiq etmədiyi hallarda tətbiq olunur. Bu yanaşma Aİ hüququnun effektivliyini artırmaqla yanaşı, hüquqların müdafiəsini də gücləndirir.

### **4. Boşluqların doldurulması funksiyası**

Ümumi prinsiplər Aİ hüququnda hüquqi boşluqları doldurmaq üçün tətbiq olunur. Bu, xüsusilə müvafiq hüquqi normaların olmadığı və ya mövcud normaların konkret hallara cavab verə bilmədiyi vəziyyətlərdə ön plana çıxır.

Bu prinsiplər Aİ hüquq sisteminin ümumi məqsədlərinə xidmət etməklə hüquqi iyerarxiyada mühüm yer tutur və onun adaptivliyini təmin edir. Aİ hüququnun tətbiqində ümumi prinsiplərin rolu həm normativ, həm də praktiki baxımdan hüquqi sistemin bütövlüyünü və uyğunluğunu qorumağa yönəlib.

## **Nəticə**

Ümumi prinsiplər Avropa İttifaqı hüququnun dinamik və adaptiv təbiətini nümayiş etdirərək, onun tətbiqində əsaslı rol oynayır. Onlar hüquqi sistemin elastikliyini təmin edir və qanunvericilikdəki boşluqları dolduraraq müasir dövrün çağırışlarına cavab verir. Bu prinsiplər, xüsusilə hüquqi mübahisələr zamanı məhkəmələrin qərar qəbul etməsində istiqamətverici rol oynayır. Məhkəmə təcrübəsi vasitəsilə formalaşan və inkişaf edən bu prinsiplər, hüququn ədalətə və insan hüquqlarına uyğun şəkildə tətbiqini dəstəkləyir. Eyni zamanda ümumi prinsiplər yalnız texniki funksiyaya deyil, həm də dərin etik və sosial dəyərlərin hüquqi nizamda yer almasına xidmət edir.

Hüququn davamlılığını və dəyərlərini qorumaqla yanaşı, bu prinsiplər qanunların çatışmazlıqlarını aradan qaldırır və hüquqi çərçivənin əhatəliliyini artırır. Onların iyerarxik mövqeyi və funksional üstünlükləri Aİ hüququnun həm nəzəri, həm də praktiki aspektlərini gücləndirir. Üzv dövlətlər arasında hüquqi birliyi təmin edən bu prinsiplər, milli hüquq sistemləri ilə Aİ hüququ arasındakı uyğunlaşmanı asanlaşdırır. Fundamental hüquqların qorunması və diskriminasiyanın qarşısının alınması kimi məqsədlər bu prinsiplərin əhəmiyyətini daha da artırır. Avropa İttifaqının hüquqi sistemindəki bu prinsiplər hüququn təkcə bir normativ struktur olmadığını, eyni zamanda cəmiyyətin ehtiyaclarına cavab verən bir mexanizm olduğunu göstərir. Hüquqi iyerarxiyada mühüm mövqeyə malik olan ümumi prinsiplər, hüququn daha çevik, adaptiv və dəyər mərkəzli bir sistem kimi inkişaf etməsini təmin edir.

Beləliklə, ümumi prinsiplər yalnız Aİ hüququnun deyil, həm də qlobal hüquq anlayışının inkişafına töhfə verir. Gələcəkdə də bu prinsiplərin həm hüquqi sistemin təməlini qorumaqda, həm də yeni çağırışlara uyğunlaşmada mühüm rol oynayacağı şübhəsizdir. Bu səbəbdən, ümumi prinsiplər Aİ hüququnun həm nəzəri əsaslarını, həm də praktiki tətbiqini möhkəmləndirən bir sütun olaraq qalır.

### Ədəbiyyat

1. Armin Von Bogdandy & Jorgen Bast. (eds). *Principles of European Constitutional Law*. (2006).
2. *General Principles of EU Law*. (2017). Armin Cuyvers.
3. *General Principles of EU Law and the EU Digital Order*. (2020). Vassilis Hatzopoulos.
4. *L'ABC du droit de l'Union européenne*. (2010). Klaus-Dieter Borchardt.
5. Opinion Of Advocate General Kokott. (2010, September 30). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62009CC0236&from=SL>
6. Paul Craig, & Gráinne De Búrca. *EU Law: Text, Cases, and Materials*. Oxford University Press.
7. Päivi J. Neuvonen, & Katja S. Ziegler. (2022, April 19). *General principles in the EU legal order: past, present and future directions*.
8. *The General Principles of EU Law*. (2023, 31 October). Takis Tridimas, Abstract.

Daxil oldu: 16.09.2024

Baxışa göndərildi: 14.10.2024

Təsdiq edildi: 17.11.2024

Çap olundu: 30.11.2024